

LA MÍSTICA EN ELS MOVIMENTS SOCIALS

ADEMAR BOGO

Teixeira de Freitas, BA, Brasil

Quan parlem de mística ens ve al cap la noció de misteri; coses que passen i que no tenim com explicar-les. D'altra banda, desperta en nosaltres la sensibilitat i l'admiració per actituds o esdeveniments que diferencien els comportaments entre els éssers humans. Mentre els uns volen anar sempre més lluny en la superació dels desafiaments, els altres en tenen prou de ser més a prop del que els és més còmode.

La mística és aquesta força estranya que habita l'interior de qui lluita i incentiva a continuar realitzant les grans causes de l'alliberament. Lluita i no es rendeix. Arrisca la vida individual per tal que la vida col·lectiva es desenvolupi i venci la mort de l'explotació i de la violència.

Hi ha tres maneres diferents d'interpretar aquesta "força estranya" que acompanya la militància: a) per a la teologia, és compresa com a espiritualitat, on es cultiven els valors i la constància; b) en les ciències polítiques, la mística s'entén com a carisma, que són qualitats especials posades al servei de la col·lectivitat, i c) per a la filosofia, la mística és motivació i pràctica de valors. Es manifesta a través de la cultura en els seus tres eixos formadors: pensar, fer i sentir repetidament, juntament amb la pràctica de la companyonia, la solidaritat, la lleialtat, etc, tot integrant-se amb l'art, l'estètica, la música, l'educació, el treball voluntari, el zel i la lluita.

Són tres maneres diferents de dir el mateix, o temptatives d'aproximar explicacions a les grans manifestacions d'una força inexplicable que hi ha al cor de qui lluita per l'alliberament.

Els moviments socials (sobretot els dels camperols i dels indígenes) a tota Llatinoamèrica, originats per les necessitats de posseir la terra per produir aliments, descobreixen en si mateixos qualitats ignorades per les forces polítiques tradicionals, com ara: la capacitat d'organitzar-se, la formulació de plans d'acció, la formació de lideratges, la publicació dels seus propis diaris, la producció d'aliments, alhora que ho transformen tot (la realitat i ells mateixos) en comunitat. A través de l'estudi de la filosofia i del propi fer, descobreixen que la mística és l'ànim despertat per l'amor a tot el que viu i necessita ser cuidat, com a béns de la natura i la història.

Encara que hi hagi diferències regionals, ètniques i culturals, hi ha un sentiment de pertinença que articula

totes les forces que lluiten per les mateixes raons que donen suport i continuïtat a la marxa de la humanitat, com ara la defensa de la terra, l'aigua, la biodiversitat i les llavors, que garanteixen la sobirania alimentària de tots els pobles.

Els nostres avantpassats van dir que els éssers humans es van començar a diferenciar dels animals quan desenvoluparen la capacitat de produir els seus propis mitjans de vida amb les pròpies mans. És amb les mans que continuem produint, cuidant i aguantant les banderes que animen les lluites arreu del món.

La mística és aleshores l'energia creativa que no deixa cansar ni renunciar. És la força estranya que no es pot explicar, tocar i mesurar, però que sentim com ens empeny a lluitar i a tenir cura de les conquestes aconseguides. La mística és l'escalfor que el cos humà necessita per continuar calent i viu.

La força de les llavors

La mística en la militància és com la força de germinació que hi ha dins les llavors. És així com van sorgir els moviments socials. Van descobrir les potencialitats dels canvis adormits dins el cor de l'Amèrica Llatina, i van passar a creure en la força de la transformació.

Quan vam iniciar el MST al Brasil, l'any 1984, els agents de la Pastoral de la Terra i els sindicalistes eren perseguits, i molts, juntament amb els que en podríem dir *okupes* de sòl i els treballadors sense terra, van ser assassinats.

Amb llàgrimes als ulls enterràvem els morts, com si estiguéssim plantant a la terra una llavor i, al contrari del que esperaven els assassins, en comptes de renunciar, prometièiem continuar la lluita en els exemples deixats per les persones que estimàvem.

Però la violència que intimida és també l'escola per a la resistència. Les tàctiques d'enfrontament sempre són respostes a la violència dels enemics. Per tant, si ens mataven era perquè ens trobaven aïllats. La solució era ajuntar-nos i ampliar les forces. Van aparèixer els campaments, bones escoles d'autodefensa, on un grup de famílies no tan sols va confirmar la dita que "la unió fa la força", sinó que també va revelar els carismes adormits en cadascú de nosaltres, en la multitud d'homes i dones que lluiten per la terra, en les moltes lluites pel territori.

Anomenats pel nom o pels sobrenoms, van sorgir líders, cantants, poetes i animadors. Es van construir escoles, i en aquestes escoles es van forjar professors, formadors de consciència, exemples i valors. D'aquesta manera no sols la terra va passar a complir la seva funció social, sinó que la gent va descobrir també les seves funcions socials i polítiques.

És per això que els llargs anys d'espera per la terra, acampats a l'abric de barraques de lona, no van significar una pèrdua, ans un guany. Un guany en formació i organització popular. Perd qui abandona la lluita, però ningú no vol abandonar un lloc on s'ha fet individu.

L'ànim per afrontar les dificultats sempre ha vingut de la solidaritat entre aquells que lluiten. És per aquest motiu que la mística no solament ha ajudat a transformar el latifundi en terres habitades i cultivades, sinó que, per damunt de tot, ha canviat la gent per dins. Les persones han passat a ser més sensibles als problemes aliens i s'han esforçat a resoldre'ls com si fossin seus.

Sense la mística aquesta història no existiria. Les masses haurien perdut l'esperança ja des de l'inici, i deixat escapar l'energia de la resistència. Els líders s'haurien corromput i aliat amb els criminals, i la terra encara estaria més dominada pels grans propietaris, sense mai haver deixat el seu vigor per generar pagesos respectuosos.

La mística en el projecte popular

Hi ha tres elements que han passat a ser fonamentals en la història de les lluites socials, on la mística es presenta com a incentivadora de les transformacions: l'organització, la causa i la consciència.

L'organització és l'instrument de lluita. Els temps viscuts ens han ensenyat que, desorganitzat i dispers, el poble no té cap força, no té ànim ni condicions d'enfrontar-se als creadors de la violència.

La causa és el projecte, és la raó per la qual es lluita. La mística necessita perspectives, vol que la mirada albirï l'horitzó, on reposen els somnis mentre esperen l'arribada de les marxes. El projecte és el conductor de la marxa que uneix les distàncies històriques del passat i del futur.

La consciència és la saviesa que allunya la ignorància i la ingenuïtat de les relacions socials i polítiques. L'autoritarisme i la centralització són combatuts amb la participació d'homes i dones que aprenen, com arquitectes, a decidir el seu destí.

El projecte popular és anomenat així perquè es contraposa al projecte de les elits capitalistes. No vol dir que aquesta formulació negui la importància de les classes

com a protagonista dels processos de transformació.

La mística del projecte popular en construcció en tota Llatinoamèrica, és la motivació participativa en formes simples d'organitzacions. En aquestes formes se simplifica l'estratègia política i l'horitzó es queda a l'abast de la mà d'aquells que mai han estat considerats una força important per traçar els rumbos de les transformacions. Així doncs, no importa on lluitem sinó per qui lluitem. Aquestes forces articulades constitueixen una nova manera de dur a terme la lluita de classes, a fi de superar la vella explotació de l'home per l'home.

Les masses populars, a la seva manera, van sostenir un projecte de canvis. Ningú no sent plaer pensant que un fill que encara ha de néixer hereterà la misèria dels seus pares. Ben al contrari: els que encara han de néixer han d'enorgullir-se, en un futur per haver-nos tingut com a alimentadors d'esperança, perquè, per més que ens entossudim en les conquestes immediates, és en ells que pensem.

La mística del projecte popular és l'elaboració col·lectiva del poble que es revolta contra l'elit explotadora i opressora.

Les formes organitzadores varien, ja sigui en la categoria organitzada, ja sigui en la classe estructurada o en el territori on viu. El que importa és el moviment que cada força fa per anar col·lectivament en direcció al mateix canvi.

Els moviments socials han tingut la gosadia de constituir-se sense manuals. És per això que, alhora, va néixer una nova consciència i una nova manera de ser individus de la història amb una mística que impedeix de ser destruïts.

La mística en aquest recorregut és més que no pas l'aliment del caminant. És també la gana que no deixa aturar-se ni dormir fins que s'arriba al lloc desitjat. L'individu d'aquesta història ja no viu entotsolat, sinó que viu cap a la col·lectivitat.

La certesa que aquesta causa serà victoriosa rau en la descoberta que caminem amb les mans unides. Així ningú es perdrà pels camins de la història.